

УДК 631.1

С. А. Надвиничний,
к. е. н., доцент кафедри управління персоналом і регіональної економіки,
Тернопільський національний економічний університет

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті розглянуто основні аспекти державної аграрної політики провідних країн світу, її особливості та відмінності. На основі зарубіжного досвіду окреслені основні вектори вітчизняної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, спрямовані на забезпечення сталого розвитку аграрного сектора національної економіки.

The article reviews the main aspects of government agricultural policies of leading countries, its peculiarities and differences. Based on foreign experience outlined the main vectors of domestic support for agricultural tovarovyrob nicks to ensure stable development of national agricultural sector.

Ключові слова: державна аграрна політика, державна підтримка, сільськогосподарське виробництво, розвиток аграрного сектора.

Keywords: public agrarian policy, state support, agricultural production, development agrarian a sector.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сільське господарство України є найважливішою галуззю матеріального виробництва, яке за рахунок своїх специфічних особливостей і циклічності виробництва у сучасних ринкових умовах займає провідне місце. Саме тому становлення ринкової економіки вимагає, насамперед, здійснення кардинальних трансформацій у функціонуванні системи державного регулювання сільськогосподарського виробництва, адже основними концептуальними положеннями реалізації аграрної політики України є забезпечення продовольчої безпеки, гарантування пріоритетного розвитку агропромислового комплексу, створення умов для стабілізації та нарощування виробництва сільськогосподарської продукції та вихід на світовий ринок. Пріоритетним напрямом аграрної політики держави має стати орієнтація на збалансоване поєднання державного регулювання економіки агропромислового виробництва з економічною свободою підприємств, враховуючи як вітчизняний, так і зарубіжний досвід, з метою інтеграції у європейський економічний простір. Для цього необхідно впровадити цілий комплекс заходів, які забезпечили б втілення стратегії аграрних перетворень та створення ефективного функціонування сільськогосподарського виробництва.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми державної аграрної політики привертала увагу багатьох зарубіжних вчених: С. Аланока, Дж. Кейнса, Л. Хоффмана, М. Трейсі та інших. Серед вітчизняних науковців такими дослідженнями займалися О.М. Алимов, В.Г. Андрійчук, Б.М. Данилишин, С.І. Дем'яненко, С.І. Дорогунцов, М.І. Долішній, А.С. Лисецький, В.Я. Месель-Веселяк, Б.Й. Пасхвер, П.Т. Саблук, М.Й. Хорунжий та інші, фундаментальні праці яких зробили значний внесок у розробку зазначеної тематики. Проте зазначене коло питань досить широке та багатоаспектне, що вимагає усестороннього та глибокого висвітлення, зокрема детального аналізу потребує питання вивчення та використання позитивного зарубіжного досвіду в умовах сучасних трансформаційних процесів.

ФОРМУВАННЯ МЕТИ СТАТТІ

Проаналізувати та узагальнити зарубіжний досвід державної аграрної політики країн, що є провідними товаровиробниками сільськогосподарської продукції, а також визначити перспективи та можливості його адаптації до аграрного сектора економіки України.

ОСНОВНИЙ МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ

За період 1991—2010 років відбулися кардинальні перетворення в аграрному секторі економіки України зі значною зміною соціально-економічних відносин. Зокрема, велика частка колгоспів була реформована в колективні сільськогосподарські підприємства, пізніше з'явилися аграрні фірми та різноманітні форми аграрних підприємств. Головною метою таких трансформацій була "розбудова конкурентоспроможного аграрного сектора економіки шляхом створення умов для прискорення формування ефективного господаря-власника" [1]. Проте не всі власники усвідомлювали всю відповідальність та важливість взятих ними зобов'язань перед державою.

Теоретичні розробки та практичний досвід свідчить про те, що Україна має потужний потенціал для розвитку агропромислового комплексу, перетворення його у високоефективний, експортоорієнтований сектор економіки, який зможе забезпечити продовольчу безпеку держави. Так, на Україну припадає приблизно третина запасів чорноземів та 27% орної землі в Європі (на одну особу в Україні припадає 0,68 га орної землі, тоді як у Європі — 0,25 га), проте цей потенціал не використано, негативні тенденції минулих років нікуди не зникли [2, с. 181]. Тому поштовхом до позитивних зрушень повинна стати сприятлива державна політика у сфері сільськогосподарського виробництва.

Останні кілька років були періодом становлення господарських відносин, побудованих на принципах приватної власності на землю та майно, а також створення економічних передумов для активізації господарської діяльності. У результаті цього в сільському господарстві відбулися помітні зрушення, зокрема зросла роль господарств населення в сільськогосподарському виробництві, а у 2009 році збільшилася площа сільськогосподарських угідь у власності та користуванні населення майже в три рази в порівнянні з 2001 роком та склала 20,2 млн га. Це позитивно вплинуло на фінансово-економічний стан сільськогосподарських підприємств у цілому, проте дуже часто вітчизняний сільськогосподарський товаровиробник і досі залишається наодинці зі своїми проблемами через недосконале вітчизняне законодавство та брак досвіду.

Державна підтримка аграрного сектора — складова система державного регулювання сільського господарства, що є сукупністю правових, фінансово-економічних, організаційних та інших заходів держави щодо стимулюваль-

ного впливу на розвиток як сільськогосподарського виробництва, так і сільських територій у потрібному для суспільства напрямку [3, с. 77].

Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року передбачено виділення коштів впродовж 2008—2015 років у обсязі понад 120 млрд грн. Якщо врахувати, що за два із семи років виконання програми цей обсяг становить за 2008 та 2009 роки 9,1 і 4,3 млрд грн. відповідно, то можна зробити висновок про недофінансування аграрного сектора України.

Після вступу України до СОТ, окрім зазначеної вище Державної цільової програми, бюджетна підтримка сільського господарства України регулюється Угодою про сільське господарство, укладеною під час Уругвайського раунду, що забезпечує:

- узгодження граничного рівня сукупного виміру підтримки (СВП) сільського господарства відносно програм "жовтої скриньки";

- надання непродуктової підтримки в межах рівня "de minimis" ("de minimis" — мінімальні рівні підтримки, які не належать до СВП. Для розвинутих країн вони становлять 5 % від загальної вартості окремого виду продукції, виробленого у відповідному році, та 5 % від загальної вартості всієї сільськогосподарської продукції, виробленої у відповідному році. Для країн, що розвиваються, ці рівні становлять відповідно 10 %);

- надання продуктової підтримки в межах рівня "de minimis";

- необмежене використання заходів "зеленої, скриньки", які здебільшого реалізуються через урядові програми бюджетної підтримки, результатом яких не може бути надання цінової підтримки виробникам, що не впливає на виробництво і реалізацію сільськогосподарської продукції [4, с. 112].

3 травня 2008 року Україна є членом СОТ, тому враховуючи вищезначене, необхідно спроектувати основні напрями державної аграрної політики, використати та адаптувати позитивний світовий досвід, адже це впливає на структуру сільськогосподарського виробництва, аграрний ринок, соціальну інфраструктуру села та доходи фермерів тощо.

Уваги заслуговує державна аграрна політика розвинених країнах з ринковою економікою, зокрема США, країн Євросоюзу (ЄС). На практиці саме країни з високим рівнем життя та доходів виділяють найбільші суми на підтримку сільгоспвиробників. Зокрема, в США її обсяги становлять близько 1% ВВП (46,5 млрд дол.), в

країнах Євросоюзу — 1,2—1,3 % ВВП (121,4 млрд дол.), Японії — 1,4 % (48,7 млрд дол.). Слід зазначити, що за цим показником Україна (2 % ВВП) належить до країн з високим рівнем державної підтримки випереджаючи деякі з них. Обсяги таких компенсацій в окремих країнах досягають до 70% вартості продукції сільськогосподарства [5]. Найбільша їх частка у Швейцарії (82%), Норвегії (75%), Ісландії (73%), Японії та Франції (72%), США (40%), Канаді (35%), Україні (8,3%), Росії (3,5%) [5; 6].

Обсяги державної фінансової підтримки сільськогосподарства України зростають як за рахунок збільшення прямої державної підтримки, так і за рахунок запровадження спеціальних режимів і механізмів оподаткування.

У США головною метою аграрної політики держави вважається забезпечення продовольчої безпеки й активна участь у зовнішньоекономічній діяльності [7, с. 38]. Державне регулювання охоплює всі сторони діяльності фермерів і агропромислового комплексу. Насамперед, воно включає сільськогосподарські програми, що мають на меті підвищення або стабілізацію ціни та доходів фермерів; програми охорони природних ресурсів і навколишнього середовища; політику в міжнародній торгівлі, що спрямована на створення сприятливих умов для торгівлі американською продукцією; програми маркетингу та розширення попиту з метою підвищення конкурентоспроможності фермерів на зовнішньому та внутрішньому ринках; кредитні програми — страхування сільськогосподарства тощо [8]. Таке регулювання сільськогосподарського виробництва у США здійснюють чотири державних органи: Управління з контролю за якістю харчових продуктів, Міністерство сільськогосподарства, Міністерство торгівлі та Міжнародна торгова комісія. Також діють федеральні закони, за якими держава гарантує закупку сільськогосподарської продукції у фермерів. Наприклад, один з таких законів передбачає закупку зерна кукурудзи за фіксованою ціною. Завдяки такій підтримці виробництво кукурудзи за останні роки зросло до 300 млн т (41 % від світового рівня), з них 50 млн т — експортується. Сільське господарство США одержує 3,7% підтримки з федерального бюджету [8, с. 190]. Крім цього, ще однією передумовою таких результатів є висока технічна оснащеність сільгоспвиробників.

У 2009 році в США було розроблено нову програму підтримки молочних фермерів, за якою було передбачено 290 млн доларів ком-

пенсацій витрат. Сума одноразових виплат розрахована на основі виробленого та реалізованого обсягу молока в період з лютого по липень 2009 року. На основі цих даних Міністерство сільськогосподарства США (USDA) підрахувало річні обсяги виробництва, за якими виплачена компенсація. Допомогу виплачено майже за половину виробленого в США молока — 40 млн т (за 1 кг молока — 0,7 цента). При середньому річному надої від корови на рівні 9,3 т, сума дотацій на 1 тварину в США становить біля 70 доларів. Слід зауважити, що державна підтримка надається молочним фермам, де кількість голів не перевищує 300 корів.

Разом з тим, у США повнота використання механізму підтримки споживачів шляхом надання адресної соціальної допомоги громадянам з низьким рівнем доходів є недостатньою. Через такий механізм підтримки надходить 40% державної допомоги сільському господарству країни, що є актуальним для України.

У США державна аграрна політика має кілька типів програм, зокрема:

- введення дворівневих цін на сільськогосподарську продукцію;
- консервація та виведення з обороту сільськогосподарських земель;
- виплати з бюджету фермерам.

Дворівневі ціни (цільові та заставні) мають на меті підвищення доходів населення та підтримку внутрішніх цін.

Виведення з обороту сільськогосподарських земель сприяє зниженню витрат і доповнює програму дворівневих цін.

Суть програми прямих виплат полягає в тому, що держава здійснює прямі виплати фермерам для покриття різниці в цінах між закупкою сільськогосподарської продукції та реалізацією її споживачам. Окрім того, у структурі цих виплат виділяють програми стабілізації доходів і сільськогосподарські дослідження.

У країнах Євросоюзу також ведеться активне державне управління сільським господарством, адже він є одним з найбільших виробників сільськогосподарської продукції у світі. Це, по-перше, зумовлено специфічною моделлю дотацій фермерським господарствам (субсидування експорту надлишкової продукції); по-друге, ефективно діє система державних закупок сільськогосподарської продукції в межах "інтервенцій", які проводяться з метою стабілізації ринку за фіксованими, затвердженими ЄС цінами, що значно вищі світових. Тут існує три види цін на сільськогосподарську продукцію: ринкові, гарантовані та підтримуючі, де дві останні — регулюються державою. Таким

чином, відбувається стимулювання високого рівня аграрного виробництва, встановлюються квоти на виробництво основних сільськогосподарських продуктів. Таким чином, виробники захищаються від інтервенції дешевої закордонної продукції, фінансуються соціальні програми. Разом з тим, враховуючи сезонність сільськогосподарського виробництва, проводиться протекціоністська політика, яка забезпечує гарантований обсяг фінансування аграрного сектора за ціновим, кредитним та бюджетним каналами. Такі затрати компенсуються за рахунок зростання зайнятості в інших сферах економіки (переробка сільськогосподарської продукції, машинобудування тощо).

Вважається, що дрібне приватне господарство як аграрна система не може вижити без дотацій. Західноєвропейське сільське господарство складається з 10 млн дрібних господарств, де прибуток від продажі продукції складає половину доходів. Друга половина формується двоступеневою системою державних субсидій. Великі субсидії надходять від країни проживання фермера, а також від ЄС, за експорт додаткових продовольчих товарів на будь-який ринок поза ЄС. Також розроблено методи підтримки доходів, що включають досить високі внутрішні ціни на продовольчі товари та накопичення їх надлишкових запасів, які продаються за демпінговими цінами за межами Євросоюзу.

У країнах ЄС на підтримку фермерів, що починають свою справу, спрямовується біля 10 % від аграрного бюджету країни (найбільше у Франції — 25%). Під державне регулювання підпадає 90 % цін на сільськогосподарську продукцію у вигляді субсидій для підтримки аграріїв через високі ціни на засоби виробництва [6]. Така політика субсидування фермерів дозволила ЄС стати значним експортером сільськогосподарської продукції, проте такі дотації складають половину всього бюджету Євросоюзу. Ця система спричиняє переповнення сільськогосподарського ринку, впливає на конкурентоспроможність сільського господарства країн, що розвиваються та послаблює позицію Євросоюзу в рамках СОТ. Фермер одержує за рахунок ринкових платежів лише частину доходу, більша частина надходить за рахунок держави.

Перед сільським господарством країн ЄС постало два головних завдання — необхідність реформування існуючої системи дотацій та підтримка фермерів у країнах Центральної та Східної Європи з менш розвинутим сільським господарством. Основним шляхом вирішення

існуючих проблем є зміна характеру субсидування, при цьому розміри субсидій будуть залежати не від обсягів продукції, а від розмірів фермерських угідь. Кошти будуть надаватися на охорону навколишнього середовища, покращенням та контроль за якістю продукції.

У країнах ЄС регулювання виробництва сільськогосподарської продукції здійснюється через квотування. Зокрема, у Великій Британії встановлюються квоти на хміль (до 1982 р.), картоплю, що регулюється актами про сільськогосподарський маркетинг. Разом з тим, бюджетна підтримка може надаватися як державами-членами ЄС, так і автономними утвореннями (автономні райони Італії, департаменти та райони Франції, округи в Німеччині) або федеральними державами (землі Німеччини), які мають свої бюджети (надходження від податків).

Політика країн ЄС в аграрному секторі спрямована на чітку організацію ринків збуту, підтримку фермерських доходів, допомогу в реалізації надлишків продукції та вирішення ряду інших проблем. Проте існують відмінності у напрямках і методах фінансування сільського господарства. Наприклад, на підтримку виробництва та ринків на додаток до системи ЄС Данія витрачає третину свого сільськогосподарського бюджету, Великобританія і Ірландія — відповідно 15 і 20%. Майже всі країни половину національних сільськогосподарських бюджетів витрачають на структурну політику (сюди входять модернізація і укрупнення ферм, поліпшення землі та інших сільськогосподарських ресурсів, поліпшення оперативної діяльності фермерів, скорочення виробничих витрат і розвиток районів з несприятливими умовами). За цими напрямками витрат спостерігаються значні відмінності. Наприклад, Великобританія направляє на програми модернізації майже третину свого сільськогосподарського бюджету, а Нідерланди і Люксембург — менше 10%. У цілому, в країнах ЄС на підтримку початківців фермерів направляється в середньому 10% від аграрних бюджетів, у тому числі у Франції — 25%, у Великобританії та Ірландії ця стаття витрат незначна. На бюджетні програми "Дослідження і розробки" у середньому по ЄС спрямовується близько 10%, а в Нідерландах — майже 30% бюджету.

У Канаді державна підтримка фермерам надається через програми двох рівнів — федерального та провінційного. Серед програм федерального рівня відзначимо національну програму стабілізації чистого доходу (NISA), програму уніфікації цін через Пшеничну палату,

програму авансових платежів і програму підтримки узгодженого рівня виробництва.

Національна програма стабілізації чистого доходу є своєрідним механізмом заощадження для фермерів, який гарантує, що навіть у несприятливий рік рівень доходу фермера не впаде нижче середнього показника за останні три роки.

Програма уніфікації цін через Пшеничну Палату. Діяльність Пшеничної Палати спрямована на те, аби кожний фермер, який здійснив поставку пшениці або ячменю до Пшеничної Палати в будь-який час протягом сільськогосподарського року, отримав за зерно певної категорії таку саму ціну, що й інші фермери. Такий механізм передбачає, що фермери продають зерно Пшеничній Палаті у зручний для них час і отримують при цьому встановлену початкову ціну, однакову для всього зерна, що належить до одного класу. Наприкінці сільськогосподарського року Пшенична Палата робить остаточний розрахунок та виплачує виробникам решту коштів. Внаслідок цього кінцева ціна, яку отримує фермер, не залежить ні від часу, коли він продав зерно Пшеничній Палаті, ні від того, на якому ринку і за яких умов було реалізоване це зерно самою Пшеничною палатою, але безпосередньо залежить від якості зерна. Тому на виробника покладають витрати, що пов'язані з доведенням зерна до стану, що відповідає стандарту.

Недоліком є те, що продаж пшениці та ячменю через Пшеничну Палату Канади є обов'язковим. Позитивним є захист інтересів фермерів, забезпечення стабільності ринку, міцності позицій країни на світовому ринку та економії на масштабі, проте система піддається широкій критиці в Канадському суспільстві на тій підставі, що суперечить принципам свободи вибору та вільної конкуренції, на яких має будуватися демократичне суспільство. Тому слід очікувати, що найближчим часом цю систему буде модифіковано і участь у ній стане добровільною

Програма авансових платежів. Федеральний уряд Канади також надає фермерам грошові кошти під зерно, що зберігається на фермі. Як правило, такий аванс надається восени. Авансовий платіж можна отримати на пшеницю (розрізняють пшеницю та тверду пшеницю) та ячмінь (розрізняють ячмінь та пивоварний ячмінь). Така програма регулюється спеціальним законодавчим актом за назвою АМРА (Акт щодо програм реалізації сільськогосподарської продукції). Крім того, у 2000 році було започатковано окрему програму, яка передбачає

видачу готівки авансом під весняну посівну — SCAP (Весняна програма авансових платежів).

Підтримка узгодженого рівня виробництва полягає в тому, що спеціальні вповноважені урядом органи продають виробникам квоти на виробництво певних видів сільськогосподарської продукції. Це, головним чином, стосується виробництва молока та продукції птахівництва, тобто продукції, яка реалізується виключно всередині країни. Виробники, що володіють квотами, мають гарантований збут своєї продукції за ціною, яку розраховують на підставі внутрішнього попиту. Разом із імпортними тарифами, які існують в Канаді на продукцію тваринництва, квотування виробництва молока та продукції птахівництва є одним з механізмів захисту внутрішнього ринку.

Крім загальнодержавних програм, у Канаді існують програми державної підтримки фермерів на рівні кожної провінції:

- програма стабілізації доходу;
- програми надання позичок фермерам, зокрема програма підтримки фермерів-початківців;
- програми страхування врожаю.

Програма стабілізації доходу гарантує, що чистий дохід фермера в будь-який рік не буде нижчим за визначений рівень від середнього показника за останні 5 років. У випадку зниження доходу нижче вказаного рівня, фермер отримує компенсацію різниці. Програма діє на тих самих засадах, що й програма федерального рівня NISA. Проте, на відміну від федеральної, програма стабілізації доходу не передбачає, аби фермер робив внески до стабілізаційного фонду. Ця програма повністю фінансується урядом: 50% витрат бере на себе федеральний бюджет і 50% — бюджет провінції. Отже, починаючи з 1996 року, провінція не бере участі у програмі федерального рівня NISA, а пропонує своїм фермерам привабливіші умови захисту їх інтересів.

Програми надання позичок фермерам. Залежно від рівня розвитку інфраструктури ферми, вона має свої специфічні потреби в управлінні ризиками, капітальних інвестиціях, обігових коштах тощо. Тому програми надання позичок фермерам, які здійснює Фінансова Корпорація з надання послуг сільському господарству, побудовані таким чином, аби відповідати цим конкретним потребам. Вона допомагає своїм клієнтам порадами у плануванні та здійсненні бізнесу, веденні фінансової звітності, аби вчасно виявити потенційні проблеми та запобігти погіршенню фінансового стану підприємства.

Програми страхування. Корпорація з надання послуг сільському господарству здійснює також різноманітні програми страхування для фермерів.

У цілому, узагальнюючи зарубіжний досвід державної аграрної політики, можна виділити наступні п'ять основних векторів державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції.

1. Міжнародна торгівля. Заходи спрямовані на зняття торгових бар'єрів, на регулювання експортно-імпорتنих поставок. Захист вітчизняних виробників від ввезення в країну сільськогосподарської продукції, введення квот, ембарго, домовленості по окремих видах продовольства, бартерна торгівля.

2. Збут (маркетинг). Сприяння розвитку збутових кооперативів і збільшення попиту на певний вид продукції.

3. Кредитування та страхування. Держава удосконалює кредитні домовленості, ведуться переговори з банками про зниження позикового відсотка за умови, що фермер на межі банкрутства. Сільськогосподарське страхування має розвиватися на засадах приватної ініціативи, вільного доступу до ринку.

4. Обмеження виробництва сільськогосподарської продукції. Сюди відносять виведення земель з обороту шляхом консервації на 10 років, скорочення посівних площ окремих культур. Його мета — регулювання посівних площ основних сільськогосподарських культур, скорочення можливого перевищення пропозиції товару над попитом.

5. Соціальна політика. Сприяння комплексному розвитку сільських територій і підвищення життєвого рівня селян шляхом регулювання демографічних процесів сільського розвитку та депресивних територій.

Враховуючи намагання інтеграції України до європейського економічного простору, важливо врахувати переваги та ризики для сільського господарства та сформувані основні шляхи державної політики, покликані знизити ризики, нейтралізувати можливі негативні наслідки і прискорити реалізацію переваг від лібералізації торговельних режимів:

— удосконалення вітчизняного законодавства, податкової, митної фінансово-кредитної політики;

— сприяння експорту з метою розширення зовнішніх ринків збуту для українських експортерів;

— стимулювання внутрішнього попиту на продовольство;

— підвищення конкурентоспроможності

національних виробників за рахунок поліпшення якості та безпеки продукції шляхом впровадження міжнародних стандартів якості;

— сприяння зростанню конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників на внутрішніх і зовнішніх ринках шляхом проведення реструктуризації збиткових сільськогосподарських підприємств, ефективного державного регулювання аграрних ринків, використання ефективних механізмів підтримки сільськогосподарських товаровиробників;

— державна підтримка розвитку обслуговуючої та збутової кооперації дрібних товаровиробників і формування для них ринкової інфраструктури;

— сприяння розвитку сільської місцевості.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Таким чином, навіть за сприятливих природних та економічних умов аграрний сектор не зможе без допомоги держави збільшувати обсяги виробництва сільськогосподарської продукції. Адаптація, слабка матеріально-технічна база, недосконалі фінансово-кредитні та ринкові відносини роблять велику частину сільськогосподарських та приватних підприємств малоефективними. Тому державна аграрна політика має бути спрямована на підтримку таких господарств і забезпечення сталого розвитку аграрного сектору національної економіки, базуватися на національних пріоритетах та враховувати необхідність інтеграції України до Європейського Союзу та світового економічного простору з урахуванням зарубіжного досвіду. Пріоритетне значення повинно надаватися продовольчій безпеці, перетворенні аграрного сектора на вискоелективний, конкурентоспроможний на зовнішньому та внутрішньому ринках сектор економіки, комплексний розвиток сільських територій та розв'язання соціальних проблем села. Основними векторами державної аграрної політики має стати удосконалення системи державного управління; державна підтримка суб'єктів аграрного сектора шляхом концентрації державних ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку, формування сприятливої цінової, фінансово-кредитної, страхової, податкової та бюджетної політики; сприяння розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва на основі кооперації та інтеграції; створення сприятливих умов для реалізації експортного потенціалу, формування ринкових відносин та охорони землі; запровадження сучасних механізмів і методів

формування прозорого ринку сільгосппродукції, продовольства, капіталу та робочої сили; посилення соціального захисту сільського населення.

Необхідно використовувати державні цільові програми підтримки, а саме: державні закупівлі через Аграрний фонд, Державний комітет матеріального державного резерву, ДАК "Хліб України", а також державну підтримку обов'язкового страхування аграрного виробництва.

Основним завданням аграрної політики України на сучасному етапі становлення ринкових відносин є забезпечення соціально-економічного захисту вітчизняного сільськогосподарського виробника, формування внутрішнього ринку продовольства, матеріально-технічної бази та трудового потенціалу, удосконалення механізмів ціноутворення, які спрямовані на стимулювання агропромислового виробництва. Необхідно мінімізувати вплив диспаритету цін між вартістю сільськогосподарської продукції та вартістю ресурсів, необхідних для виробництва цієї продукції; зміцнити господарські зв'язки між сільгоспвиробниками та переробниками сільськогосподарської сировини; ефективно використовувати бюджетні кошти; збільшення підтримки малих та середніх товаровиробників; покращення соціальних умов життя на селі державне регулювання продовольчого імпорту.

Література:

1. Саблук П.Т. Стан економіки і реформ в агропромисловому комплексі України та завдання вчених економістів-аграрників. Доповідь на Всеукраїнських зборах вчених економістів-аграрників 14—15 січня 1999 р. — Київ: Інститут аграрної економіки Української академії аграрних наук. — С. 37.

2. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004—2015 роки) "Шляхом Європейської інтеграції" / Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін; Нац. Ін-т стратег. Дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. — К.: ІОЦ Держкомстату України, 2004. — 416 с.

3. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика / А. Д. Діброва. — Київ.: ВПД "Формат", 2008. — 488 с.

4. Борщ А.Г. Бюджетна підтримка аграрного сектору в умовах трансформаційних процесів в економіці України / А.Г. Борщ // Економіка АПК. — 2009. — № 2. — С. 111—116.

5. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.agro-inform.ru>

6. Малий М.І. Про романтизацію приватної власності на землю і кризу аграрного сектора / І.Й. Малий // Економічна теорія. — 2008. — № 3. — С. 11—20.

7. Государство и рынок: американская модель / Под ред. М. Портного и В. Супяна. — М.: И-во "Анkil", 1999. — С. 38.

8. Зотов В.Б. Продовольственная безопасность России. — М.: Издательский дом НП, 2006. — 224 с.

9. Кобута І., Шевцов О. Внутрішня підтримка сільського господарства в контексті приєднання України до Світової організації торгівлі. Зб.: Проект "Аграрна політика для людського розвитку". — К., 2002. — № 14.

10. Могильний О. Критерії ефективності державного регулювання аграрного сектора економіки // Економіка АПК. — 2003. — № 2. — С. 65—69.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2011 р.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

ІНВЕСТИЦІЇ. ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

ЖУРНАЛ
ВИХОДИТЬ
24 РАЗИ НА РІК

Через редакцію
передплата проводиться
з будь-якого місяця!

Передплатний
індекс: 23892

Свідоцтво
КВ № 12178-1062 ПР
від 11. 01. 2007 року

www.investplan.com.ua

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з

ЕКОНОМІКИ

ЗАСНОВНИКИ:

- Рада по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України,
- ТОВ "ДКС Центр"

вул. Дорогожицька, 18, к. 29
(044) 458 10 73, 537 14 33, 223 26 28
e-mail: dks@kiev.rel.com
economy_2008@ukr.net